

Β.Βεσκούκης

## Ελευθερία ή Δίκτυο;

### Προβληματισμοί για το Internet και τις ατομικές ελευθερίες

Πολλά έχουν γραφεί σχετικά με το Δίκτυο και τις αλλαγές που θα φέρει στη ζωή μας. Ένα θέμα που συνήθως παραβλέπεται, είναι αυτό των επιδράσεων του Δικτύου στο κοινωνικό γίγνεσθαι μέσω του περιεχομένου του. Μια τέτοια συζήτηση ξεκινά σήμερα το NET, και αξιοποιώντας το έντυπο αυτό βήμα, θα προσεγγίσουμε ορισμένα διαφορετικά ωστόσο σημαντικά ζητήματα όπως αυτό της λογοκρισίας και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, του ελέγχου της κοινωνικής συμπεριφοράς και της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Παλιότερα τα πράγματα έμοιαζαν πιο απλά: το ίδιο το μέσο μετάδοσης μιας πληροφορίας χαρακτήριζε σε γενικές γραμμές και την ποιότητα της. Θυμάμαι τη διατύπωση της γιαγιάς μου: "πρέπει να κάνεις το τάδε: το είπε και η τηλεόραση!". Η μετάδοση πληροφοριών ήταν μια διαδικασία με μεγάλο κόστος και οι έχοντες τον έλεγχο των, σχετικά με σήμερα, λιγοστών μέσων, φρόντιζαν να τα εκμεταλλεύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να μεταδώσουν τα μηνύματά τους.

Σήμερα αυτό απέχει πολύ από την πραγματικότητα: Η τυπογραφία έγινε μια επιτραπέζια υπόθεση και με την εξάπλωση του Δικτύου ο καθένας μπορεί να μεταδώσει ο,τι νομίζει με πρακτικά μηδαμινό κόστος και σε τεράστιο αριθμό αποδεκτών. Οι αποδέκτες των περιεχομένων του Δικτύου δεν έχουν ούτε την οργάνωση, ούτε και τη δυνατότητα να ελέγξουν τα πληροφοριακά σκουπίδια, και δεν αναφερόμαστε μόνο στην πορνογραφία ή το σατανισμό: περισσότερο επικίνδυνα είναι τα πολιτικά και πολιτισμικά πληροφοριακά σκουπίδια, τα οποία δεν είναι άμεσα ορατά, καθώς και ο έλεγχος των συνηθειών των χρηστών του Δικτύου, θέμα στο οποίο θα επανέλθουμε.

Ξεκινάνε λοιπόν οι διαμαρτυρίες από "αγανακτισμένους γονείς", εκκλησίες και άλλους τινές, και οι μητροπολίτες του σημερινού πολιτικού και τεχνολογικού status quo, αναλαμβάνουν δράση προκειμένου να μας "προστατέψουν" από "το κακό και τη διαφθορά" που υπάρχουν στο Δίκτυο κατασκευάζοντας πρότυπα όπως το PICS. Ω, ποια υποκρισία! Οι ίδιες οι πολιτικές και πολιτισμικές δομές που γεννούν και υποθάλπουν φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης, διαφθοράς και φτώχειας, όπως τα ναρκωτικά, η εμπορευματοποίηση της γυναικείας (κυρίως) υπόστασης, και τα εκατομμύρια αστέγων και πεινασμένων που είναι "αναγκαία" για να "κρατηθούν οι τιμές και να λειτουργήσει η αγορά", κόπτονται να μας "προστατέψουν" από το "κακό" περιεχόμενο του Δικτύου.

Σα να μη είναι (λ.χ.) η εμπορευματοποίηση της γυναίκας το πρόβλημα, αλλά η έκφραση αυτής και μέσα από το Δίκτυο. Σα να μην είναι η κοινωνική περιθωριοποίηση, η αδιαφορία των νέων και οι μορφές με τις οποίες αυτές εκφράζονται, το πρόβλημα, αλλά η δυνατότητα μετάδοσης των μορφών αυτών μέσα από το Δίκτυο. Φανταστείτε το ανάλογο την εποχή της ανάπτυξης της τηλεφωνίας: "ναι μεν το τηλέφωνο φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά και ο καθένας μπορεί να επικοινωνήσει με τον οποιονδήποτε, αλλά ο τάδε το χρησιμοποιεί για να λέει 'κακά πράγματα' και πρέπει να βρεθεί τρόπος να μην του τηλεφωνεί κανένας..."

Αλλου είναι το πρόβλημα: Το Ιντερνετ είναι ίσως το μοναδικό μέσο μαζικής επικοινωνίας που αναπτύχθηκε με αδιανόητους ρυθμούς, χωρίς όμως "αυτοί που ξέρουν και που πρέπει", να διατηρούν τον έλεγχο. Η ανάγκη να αποδώσουν κέρδη οι τεράστιες επενδύσεις που έχουν

γίνει στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, οδήγησε στη δημιουργία μιας τεράστιας τεχνητής ζήτησης ή ικανοποίηση της οποίας, από τεχνική σκοπιά, δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί ως προς το περιεχόμενο. Η παγκόσμια υιοθέτηση των ανοιχτών πληροφοριακών συστημάτων (τα οποία με καθυστέρηση έγιναν και τεχνικά πρότυπα) αφαίρεσαν τη δυνατότητα από λιγοστές τεράστιες εταιρίες να ελέγχουν την κατάσταση, όπως στο παρελθόν, και έβαλαν στο παιχνίδι πολλές μικρότερες εταιρίες, αλλά κυρίως, επέτρεψαν στους καταναλωτές να μην είναι πουθενά υπόλογοι για τις πράξεις τους και να έχουν πολλές εναλλακτικές επιλογές.

Εδώ άλλωστε βρίσκεται και η τεράστια δυναμική του δικτύου, η οποία μπορεί τελικά να το οδηγήσει στη μια ή την άλλη κατεύθυνση. Ρυθμιστικός παράγοντας για την εξάπλωση και το περιεχόμενο αυτού, θα πρέπει να είναι η συμπεριφορά και οι παρεμβάσεις των εκατομμυρίων χρηστών του και όχι οποιοσδήποτε "πιστοποιητής καταλληλότητας περιεχομένου". Οι χρήστες έχουν την ευθύνη να εκφράσουν και να απαιτήσουν την ικανοποίηση πραγματικών και ουσιαστικών αναγκών τους μέσα από το Δίκτυο και να παύσουν να είναι παθητικοί καταναλωτές "beta versions", η άλλου εύπεπτου και εκ του πονηρού σερβιρόμενου υλικού. Αυτοί είναι άλλωστε που πληρώνουν την ανάπτυξη του Δικτύου η οποία μέχρι σήμερα φαίνεται να έχει ωφελήσει περισσότερο εταιρίες και πάσης φύσεως φορείς που γνωρίζουν τι θέλουν και έχουν συγκεκριμένα κέρδη από τη βελτίωση της τηλεπικοινωνιακής υποδομής, και λιγότερο τους ίδιους τους χρήστες.

Η δυνατότητα άμεσης αναδρομής στην παγκόσμια συσσωρευμένη γνώση και η ενδεχομένως επακόλουθη ευαισθητοποίηση για σημαντικά ζητήματα, όπως η οικολογία, η αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης σε όφελος του ανθρώπου, η κατανομή του πλούτου, η μελέτη της ιστορίας και των πολιτισμών, η ανάπτυξη της δημοκρατίας στις νέες συνθήκες, κ.ά., αποκτούν νέα διάσταση με τη βοήθεια ενός εργαλείου σαν το Ιντερνετ. Η λέξη κλειδί στο παραπάνω είναι το "εργαλείο". Το Ιντερνετ δεν είναι αυτοσκοπός και η θεοποίηση του από τον οποιονδήποτε είτε προέρχεται εκ του πονηρού και έχει σκοπό να μεταφέρει το κόστος της ανάπτυξης στους χρήστες και τα οφέλη αυτής σε λίγους, είτε είναι κοντόφθαλμη και "επιχειρηματική αρπαχτή", όπως είναι ο κάνονας στην Ελλάδα.

Το τεράστιο πρόβλημα του ελέγχου του δικτύου έχει πολλές πλευρές, μια μόνο από τις οποίες είναι η πιστοποίηση του περιεχομένου. Εξίσου αν όχι περισσότερο ανησυχητικές, είναι ορισμένες αφανείς στους απλούς χρήστες πλευρές της διαχείρισης του Δικτύου, όπως για παράδειγμα η μελέτη των "δικτυακών" συνθηκών των χρηστών. Οποιος είναι σε θέση να παρακολουθεί την κίνηση ενός χρήστη στο δίκτυο, δηλαδή το πότε και που συνδέεται, με ποιους επικοινωνεί, που "συχνάζει" περισσότερο, και, σύντομα, τι και από που αγοράζει, έχει στα χέρια του ένα πλήρες κοινωνικό προφίλ αυτού του χρήστη, το οποίο μπορεί να αναλύσει και να μελετήσει χωρίς καν να το γνωρίζει ο ενδιαφερόμενος. Υπάρχει ορατός κίνδυνος οι πάσης φύσεως διαχειριστές και πιστοποιητές στο μέλλον να έχουν στα χέρια τους υλικό για να προβλέπουν την κοινωνική συμπεριφορά και να επιδρούν εγκαίρως "διορθωτικά".

Σήμερα βλέπουμε να επιχειρείται μια παρέμβαση στο σημασιολογικό περιεχόμενο, αύριο κάποιος θα προσπαθήσει να εξασφαλίσει την μετάδοση απόρρητων πληροφοριών μέσα από το Δίκτυο, μεθαύριο κάποιος θα μας προσφέρει αποτελεσματικότερη διαχείριση, καλύτερες επιδόσεις και νέες υπηρεσίες. Τι να το κάνω όμως το "video on demand" όταν κάποιος είναι σε θέση να καταγράφει ποιο τηλεοπτικό πρόγραμμα παρακολουθώ και πότε; Μήπως κάτω από αυτά τα τεχνολογικά κερασάκια κρύβεται μια επικίνδυνη για την (πνευματική και δημοκρατική) υγεία τούρτα; Τελικά ποιος θα μας προστατέψει από τους πάσης φύσεως πιστοποιητές, διαχειριστές και παροχείς εντυπωσιακών υπηρεσιών αμφιβόλου κοινωνικής αναγκαιότητας; Πότε και με ποιο τρόπο οι χρήστες θα συζητήσουν για όλα αυτά; Οι

απαντήσεις στα παραπάνω δεν είναι ούτε εύκολες, ούτε μπορούν να δοθούν από κάποιο πεφωτισμένο μεσσία.

Είναι πρώτα και κύρια θέμα των χρηστών να παρέμβουν σε αυτά που τους σερβίρονται, να δημιουργήσουν ζήτηση ουσιαστικής πληροφορίας μέσα από το δίκτυο, να αποτρέψουν μέσα από δυναμικά αυτοκαθοριζόμενες διαδικασίες τη χειραγώγηση και τον αδιαφανή έλεγχο της κοινωνικής τους συμπεριφοράς. Ο "μεγάλος αδελφός" του Οργουελ μπορεί να μην έχει έρθει ακόμα, αλλά ίσως και να βρίσκεται προ των πυλών.

Δημοσιεύτηκε στο NET Letter

τον Οκτώβριο 1996